

ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Головне

У жовтні найбільш помітними чинниками прискорення зростання споживчих цін були наслідки руйнування об'єктів енергетики та знищення виробничих об'єктів, на яких до війни вироблялася певна частка продукції агропромислового комплексу. Ці чинники вплинули передусім на рівень пропозиції товарів на споживчий ринок. Втім, розмір додаткового прискорення інфляції в жовтні свідчить про відносно невеликий вплив зазначених чинників і відтак прийнятний темп пристосування економіки на мікрорівні (відбулося різке зростання імпорту енергогенеруючих приладів, відпрацювання нових логістичних маршрутів, запровадження гнучких графіків виробничих процесів) до перманентних, навіть істотних, викликів, що породжує війна.

Враховуючи поточні тенденції, антикризові дії Уряду та швидку здатність економіки України адаптуватися до нових умов не варто очікувати, що за підсумком року інфляція перевищить 30%.

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Жовтень 2019-2021	Жовтень 2022	Жовтень 2019-2021	Жовтень 2022
Зміни споживчих цін	6,6	26,6	0,9	2,5
Базова інфляція	5,5	21,5	0,8	1,9
Небазова інфляція	8,2	33,8	0,9	3,3

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

У жовтні відбулося прискорення інфляційних процесів, що стало відображенням як очікуваного впливу сезонності, так і тиску нових воєнних чинників – **шоковим викликом у жовтні була руйнація інфраструктури енергетики**, яка, по-перше, унаслідок вимушених відключень скоротила тривалість робочого часу, по-друге, значно ускладнила зберігання товарів, по-третє, стимулювала зростання вартості через витрати на альтернативні джерела електроенергії на кшталт паливних генераторів тощо.

Довідково. За даними Держстату в жовтні 2022 року споживча інфляція становила 2,5% за місяць (1,9% у вересні ц.р.). У річному обчисленні (жовтень 2022 року порівняно з жовтнем 2021 року) ціни підвищилися до 26,6% (з 24,6% у попередньому місяці).

Через фізичне знищення частини вітчизняної економіки **заходи монетарної антиінфляційної політики, ймовірно, не матимуть найближчим часом бажаного результату**, з огляду на практичну недовірність трансмісійного механізму, і відтак низьку ефективність такого шляху в умовах повномасштабної війни. А **визначальну роль наразі грає чинник забезпечення на державному рівні гарантій пропозиції основних товарів та послуг**, а також налагодження дисципліни у сфері забезпечення суспільства та його соціальної підтримки.

В умовах активної війни визначальний вплив на розвиток внутрішнього ринку матиме саме система адміністративного регулювання процесів, де першою ціллю є матеріальне забезпечення потреб оборони, другою – соціальне і, переважно,

Рис. 1 Зміни споживчих цін, %

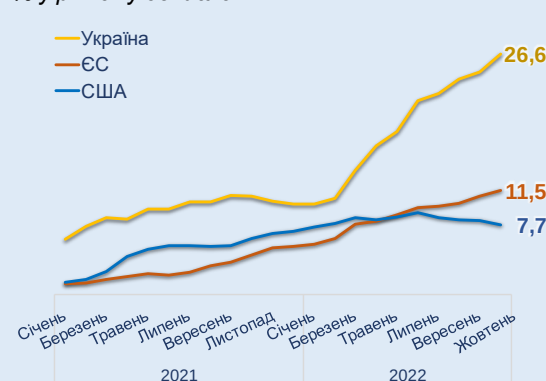
Джерело: Держстат

Рис. 2 Зміни споживчих цін за розділами товарів та послуг, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 3 Зміни (гармонізованих) споживчих цін деяких країн та України, % у річному обчисленні

Джерело: Eurostat, U.S. Bureau of Labor Statistics, Держстат

також матеріальне забезпечення населення, яке залишилося на підконтрольній Україні території.

Довідково. Зростання базової компоненти інфляції становило 1,9% за жовтень (2,4% за вересень), внесок до загальної інфляції становив 1,1 в.п., та 21,5% у річному обчисленні (20,4% відповідно). Небазова компонента інфляції за розрахунками Мінекономіки в жовтні становила 3,3% (1,2% у вересні), внесок – 1,4 в.п., на фоні збільшення тиску на продовольчому ринку. У річному обчисленні небазова компонента прискорилося до 33,8% (30,6% відповідно).

Інфляційні чинники

Переважаючими інфляційними чинниками воєнного часу (крім ударів ворога по енергетичних об'єктах) стали:

- ✓ **накопичення наслідків тимчасової втрати території** (насамперед придатної для використання в сільському господарстві) та істотної руйнації об'єктів агропромислового комплексу, що позначилося на прискореному зростанні цін за найвагомішою групою – продуктами харчування, що подорожчали на 4,2% (внесок до загального зростання споживчих цін – 1,8 в.п., що на 70% сформував жовтневу інфляцію);

Довідково. Загалом упродовж жовтня ціни зросли на 88% (майже на 83% за попередній місяць) позицій продуктів харчування, за якими Держстат проводить статистичне спостереження.

Зокрема високі цінові темпи спостерігалися на:

- **м'ясо та м'ясопродукти** (на 3,7%, внесок – 0,4 в.п.) через бойові дії агропідприємства скоротили або взагалі припинили свою діяльність, що позначилося на зменшенні поголів'я;
- **яйця** (зростання в 1,6 раза, внесок – 0,5 в.п.) через скорочення поголів'я курей-несучок та падіння виробництва, що підсилено сезонним попитом;
- ✓ **очікуваний сезонний чинник**, що мав своє відображення на динаміці цін на:
 - **овочі** (зростання на 7%, внесок – 0,25 в.п.) на фоні сезонності та з урахуванням енергозатрат на зберігання та високовартісну логістику;
 - **молоко** (зростання на 2,3%, внесок – 0,04 в.п.) та **молочну продукцію**: сир і м'який сир (на 2,9%, внесок – 0,06 в.п.), кисломолочну продукцію (на 1,7%, внесок – 0,01 в.п.) та інші молочні продукти (на 2%, внесок – 0,02 в.п.) через сезонність у формуванні цін, що додатково посилювалося тиском через скорочення поголів'я великої рогатої худоби;
- ✓ **посилення тиску з боку виробничих витрат на собівартість продукції** через перехід на альтернативні джерела безперебійного енергозабезпечення, зокрема на генератори, та чергове порушення, уже адаптованих до умов війни, виробничих циклів;
- ✓ **погіршення інфляційних очікувань**;
- ✓ **посилення попиту на товари, що забезпечують зберігання тепла** (прискорилося подорожчання обігрівачів, плит, і далі зростали ціни на дрова).

Рис. 4 Базова та небазова інфляція, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 5 Зміни цін на продукти харчування та безалкогольні напої по регіонах у жовтні 2022 року, % за місяць

Джерело: Держстат

Рис. 6 Зміни споживчих цін на продукти харчування, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Антиінфляційні чинники

За поточних умов рівень зростання споживчих цін мав би бути значно вищим. Втім, як і впродовж усього часу війни, наразі вже фактично головним чинником стримування інфляції стають заходи Уряду, які спрямовані на:

- ✓ **забезпечення насичення ринку товарами та послугами**, які під час війни раптово опиняються в дефіциті, або ж стримування цін на них, використовуючи «неринкові» заходи, що цілком виправдано під час війни. Так, Уряд вжив заходів з метою стабілізації продовольчого забезпечення, реалізував концепцію центрального замовлення для виробників харчових продуктів, лікарських засобів та забезпечення фінансування через резервний фонд, налагодив міжнародну співпрацю з гуманітарного постачання продукції. Крім того, цьогорічний врожай дає змогу не тільки забезпечити внутрішній ринок, а й зберегти високий експортний потенціал;

Довідково. В умовах війни за даними Мінагрополітики станом на 27.10.2022 зібрано 30,9 млн тонн зернових та зернобобових культур (станом на 27.10.2021 – 56,3 млн тонн) при внутрішньому споживанні на рівні 5,1 млн тонн, зокрема пшениці – 19,4 млн тонн та ячменю – 5,6 млн тонн. Крім того, цукрового буряка зібрано 5,2 млн тонн (6,2 млн тонн відповідно), соняшнику – 8,2 млн тонн (12,7 млн тонн відповідно), сої – 2,6 млн тонн (2,6 млн тонн відповідно) та ріпаку – 3,2 млн тонн (2,9 млн тонн відповідно).

У підсумку в жовтні поглибилося зниження цін як на крупи (найбільше на: гречані – на 7,9%, ячні – на 4,3% та пшоно – на 2,4%), так і на борошно (на 1,4%).

- ✓ **«заморожування» тарифів на комунальні послуги** – цінові темпи на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива в жовтні залишалися несуттєвими – 0,3%;

Довідково. Вартість послуг з водопостачання, водовідведення та розподілу природного газу залишалася незмінною з лютого поточного року, вартість опалення – не змінювалася з початку поточного року, послуг з постачання природного газу навіть знижувалася (у січні – на 0,3%, у травні – на 0,4%), тарифи на електроенергію востаннє змінювалися в жовтні 2021 року (знизилися на 7,4%).

- ✓ **зниження вартості проїзду пасажирів залізничним транспортом** – «мінус» 5,1%.

Довідково. Зміна тарифів на залізничні пасажирські перевезення здійснюється згідно із запровадженим механізмом коригування вартості проїзду пасажирів залежно від календарного періоду відповідно до наказу Мінінфраструктури від 20.04.2018 № 184 «Про затвердження Тарифів на перевезення пасажирів, багажу і вантажобагажу залізничним транспортом у внутрішньому сполученні». Зокрема, у жовтні застосовувався коефіцієнт індексації до тарифів (квитка та плацкарти) на перевезення пасажирів у внутрішньому сполученні за календарними періодами на рівні 0,93 (тоді як у вересні – 1,02).

Важливу роль у сьогоденних реаліях війни відіграє і попередня фіксація офіційного курсу гривні, що з огляду на суттєву поточну невизначеність для бізнесу дав змогу «заякорити» курсові очікування та у підсумку знизити тиск на ринок, що унеможливило «розхитування» поточної ситуації. Також дуже важливою є відносно спокійна динаміка обмінного курсу готівкової

Рис. 7 Індекси інфляційних та девальваційних очікувань, пунктів

Джерело: Info Sapiens

Рис. 8 Зміни споживчих цін на деякі товари (послуги), % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 9 Зміни цін на продовольство, % у річному обчисленні

Джерело: ФАО, Держстат

валюти, яка впливає на значну кількість товарообмінних операцій.

Також «охолоджували» вітчизняний споживчий ринок і зовнішні чинники:

- ✓ **відносна стабільність цін на продовольство на світовому ринку** – за даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) середнє значення Індексу продовольчих цін у жовтні знизилось на 0,1%;
Довідково. Наразі ціни на світових товарних ринках дещо скорегувалися після значного зростання. Якщо й далі знижуватиметься ескалація конфлікту світові ціни можуть скорегуватися на нижчий рівень. Так, за даними ФАО в жовтні знизилися ціни на молочну продукцію (на 2,4%), м'ясо (на 1,7%), цукор (на 1%), рослинні олії (на 0,8%).
- ✓ **помірний тиск з боку цін на ринку палива** – за даними Світового банку за жовтень нафта марки Brent, після попередніх різких коливань, подорожчала лише на 3,3%, **що в сукупності із відпрацюванням логістичних маршрутів постачання палива сприяло відносно непомітному зростанню внутрішніх цін на паливо та мастила** – на 0,2% («мінус» 1,3% у вересні).

Водночас соціально-негативними чинниками стримування інфляції були: **обмеженість купівельної спроможності населення, високий рівень міграції за кордон та переорієнтація попиту на товари першої необхідності.**

Враховуючи поточні тенденції, антикризові дії Уряду та швидку здатність економіки України адаптуватися до нових умов (відбулося різке зростання імпорту енергогенеруючих приладів) не варто очікувати, що за підсумком року інфляція перевищить 30%.

Довідково. За даними Держмитслужби в жовтні ц.р. в Україну було імпортовано літій-іонних акумуляторів електричних (код УКТЗЕД 850760) у 2,8 раза більше (зростання на 1 233 494 шт.), ніж у вересні, акумуляторів електричних інших (код УКТЗЕД 850780) – в 1,4 раза відповідно (зростання на 21 272 шт.).

Головним ризиком перманентних сплесків різкого зростання цін залишається повномасштабна війна та спричинені нею руйнування енергетичної інфраструктури, що впливатиме на динаміку виробничого сектору та, відповідно, провокуватиме нові шоки пропозиції товарів та послуг на внутрішньому ринку.

Рис. 10 Зміни цін на пальне, % у річному обчисленні

Джерело: Світовий банк, Держстат

Рис. 11 Кількість населення, які перетнули кордон України, млн

*відображає транскордонні переміщення (а не фізичних осіб). З 18 по 23 лютого до РФ з Донецької та Луганської областей переїхали ще 105 тис. осіб.

**відображає транскордонні переміщення (а не фізичних осіб). Повернення в Україну можуть мати маятниковий характер.

Джерело: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Рис. 12 Зміни грошової маси та бази, % у річному обчисленні

Джерело: Національний банк

Темпи приросту/зниження ІСЦ за розділами товарів та послуг

Ключові показники	Вересень 2022 року			Жовтень 2022 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Усі товари та послуги	1,9	–	24,6	2,5	–	26,6
Базовий ІСЦ	2,4	1,38	20,4	1,9	1,09	21,5
Небазовий ІСЦ	1,2	0,51	30,6	3,3	1,41	33,8
Зміни цін за розділами товарів та послуг						
Продукти харчування та безалкогольні напої	1,9	0,82	31,7	4,2	1,82	35,7
Алкогольні напої, тютюнові вироби	1,1	0,11	21,2	0,9	0,10	21,6
Одяг і взуття	9,8	0,47	0,1	1,9	0,09	0,8
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	0,9	0,08	4,3	0,3	0,02	5,5
Водопостачання	0,0	0,00	12,0	0,0	0,00	12,0
Водовідведення	0,0	0,00	14,9	0,0	0,00	14,9
Електроенергія	0,0	0,00	-7,4	0,0	0,00	0,0
Природний газ	0,0	0,00	1,9	0,0	0,00	-1,3
Гаряча вода, опалення	0,0	0,00	1,2	-0,2	0,00	0,8
Предмети домашнього вжитку	2,8	0,12	24,4	1,5	0,07	25,7
Охорона здоров'я	1,8	0,11	18,6	1,2	0,09	18,8
Транспорт	0,4	0,04	41,1	0,8	0,08	40,7
Паливо та мастила	-1,3	-0,04	66,2	0,2	0,01	61,9
Зв'язок	0,3	0,01	13,7	0,0	0,00	11,8
Відпочинок і культура	1,0	0,03	15,5	2,2	0,07	16,5
Освіта	7,1	0,08	9,9	0,2	0,00	10,0
Ресторани та готелі	1,7	0,04	19,2	2,4	0,06	20,2
Різні товари та послуги	1,5	0,06	17,0	2,2	0,08	17,9

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за розділами товарів та послуг може не дорівнювати підсумку